

Pisanje zarezica s obzirom na sintaktičke kategorije i složene rečenice (na korpusu hrvatskih E-novina)

Pintarić, Valerija

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:416282>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Valerija Pintarić

**Pisanje zareza s obzirom na sintaktičke
kategorije i složene rečenice
(na korpusu hrvatskih e-novina)**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Valerija Pintarić

Matični broj: 0009070785

Pisanje zareza s obzirom na sintaktičke kategorije i
složene rečenice
(na korpusu hrvatskih e-novina)

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: doc. dr. sc. Anastazija Vlastelić

Rijeka, 20. rujna 2019.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova *Pisanje zareza s obzirom na sintaktičke kategorije i složene rečenice (na korpusu hrvatskih e-novina)* izradio/la samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Anastazija Vlastelić.

U radu sam primijenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen način citirao/la sam i povezao/la s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Potpis

Valerija Pintarić

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA RADA	2
3. NOVINARSKO-PUBLICISTIČKI STIL	4
4. KORPUS ISTRAŽIVANJA	7
4.1. 24 sata	7
4.2. Internetsko izdanje	7
5. ANALIZA I RASPRAVA	8
5.1. Nizanje	9
5.1.1. Nizanje rečenica	11
5.1.2. Pisanje datuma	16
5.2. Isticanje	17
5.2.1. Apozicija	19
5.2.2. Apozicijske rečenice	20
5.2.3. Zaključne rečenice	21
5.2.3. Vokativ i usklici	21
5.3. Uvrštavanje, umetanje ili dodavanje	22
5.3.1. Umetnute surečenice, uporaba zamjenice koji/koja/koje	24
5.4. Suprotnost	25
5.5. Konektori i modalni izrazi	30
5.6. Upravni govor	34
6. ZAKLJUČAK	37
7. POPIS LITERATURE	38
8. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI	45

1. UVOD

Predmet istraživanja ovoga diplomskog rada bilo je pisanje zareza, a korpus istraživanja bili su tekstovi na portalu *24sata*. Cilj je bio utvrditi usklađenost s pravopisnom i gramatičkom normom, a s obzirom na pravila o pisanja zareza u sintaktičkim kategorijama i složenim rečenicama.

Diplomski se rad sastoji od osam većih poglavlja s potpoglavljima. U poglavlju *Metodologija rada* daje se kratak pregled o temi i cilju rada te korištenoj literaturi. U sljedećem se poglavlju, *Novinarsko-publicistički stil*, govori više o obilježjima navedenoga stila. Zatim se predstavlja portal *24sata* i njegovo internetsko izdanje. U *Analizi i raspravi* pravila o pisanju zareza razvrstana su u šest većih kategorija: *Nizanje, Isticanje, Uvrštavanje, Suprotnost, Konektori i modalni izrazi* te *Upravni govor*. Svako se navedeno poglavlje sastoji od potpoglavljia u kojima su detaljnije iznesena pravila o pisanju zareza prema konzultiranim gramatikama i pravopisima hrvatskoga standardnoga jezika. Na temelju provedene analize na kraju je rada dan zaključak te popis literature i korpusa istraživanja.

2. METODOLOGIJA RADA

Tema je ovoga rada analiza pisanja zareza s obzirom na sintaktičke kategorije i složene rečenice na korpusu e-novina, konkretno na portalu *24sata*. Pristupa se, ponajprije, s gledišta sintakse, odnosno na temelju sintaktički relevantnih pravila za pisanje zareza u odabranim gramatikama i pravopisima.

Analiza je bila usmjerena na članke koji su objavljeni na internetskoj stranici *24sata* te pripadaju kolumni *Sport*. Svi su preuzeti članci s portala *24sata* korišteni isključivo u svrhu ovoga istraživanja, a njihovi su izvori navedeni u popisu literature. Korpus je prikupljan od travnja do rujna 2019. godine te je prikupljeno dvjestotinjak primjera.

Temeljnu su literaturu za ovo istraživanje činili suvremeni pravopisi i gramatike hrvatskoga jezika. Pravopisi korišteni u ovome radu jesu: *Hrvatski pravopis* autora Lade Baudrine, Ivana Markovića i Krešimira Mićanovića (Matica hrvatska, 2008), *Hrvatski pravopis* skupine autora (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2013; u nastavku: Jozić i sur.) i *Hrvatski pravopis* autora Stjepana Babića i Milana Mogušića (Školska knjiga, 2011), dok su od gramatika konzultirane *Gramatika hrvatskoga jezika* autora Josipa Silića i Ive Pranjkovića (Školska knjiga, 2007) te *Hrvatska gramatika* skupine autora (E. Barić i sur., 2005). Također korištena je i internetska stranica pravopisnih pravila Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (<http://pravopis.hr/>; izdanje iz 2019. godine).

Osim gramatika i pravopisa konzultirane su i sljedeće znanstvene knjige: *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika* Josipa Silića (Disput, 2006), *Raslojavanje jezične stvarnosti* Marine Kovačević i Lade Baudrine (Izdavački centar Rijeka, 2001) te *Jezik medija, publicistički funkcionalni stil* Lane Hudeček i Milice Mihaljević (Hrvatska sveučilišna naklada, 2009).

U radu je najprije opisan teorijski dio, nakon navedenog pravila slijedi primjer pronađen unutar korpusa te zaključak s obzirom na pravilo i rezultate istraživanja. Prikupljeni su primjeri razvrstani prema načelima o pisanju zareza

koja su zabilježena u pravopisima i gramatikama hrvatskoga jezika. U slučaju da se neki od pravopisa ili gramatika ne slažu ili ne navode pravila koje navode drugi, to će biti spomenuto.

Cilj je rada bio analizirati korpus jednih e-novina s obzirom na standardnojezična, ponajprije sintaktički relevantna, pravila o pisanju zareza. Razlog zašto su odabrane isključivo e-novine je taj što članci koji se objavljuju na internetskim stranicama rijetko prolaze lekturu za razliku od tiskanoga izdanja novina u kojima se ispravi barem veći broj pogrešaka, zbog brzine kojom trebaju biti objavljeni s obzirom na kriterij aktualnosti u novinama. Odabrane e-novine, točnije portal *24sata*, jedne su od vodećih dnevnih novina u Hrvatskoj i imaju širok spektar tema te svakodnevno objavljuju velik broj članaka, što je razlog odabira navedenoga portala kao korpusa za istraživanje.

3. NOVINARSKO-PUBLICISTIČKI STIL

Josip Silić u knjizi *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika* (2006) ističe da funkcionalni stilovi mogu funkcionirati samo u okvirima jednoga standardnog jezika, koji je, za razliku od jezičnoga sustava, u uskoj vezi s onim što se naziva nacionalnim identitetom. Tradicionalno se hrvatski standardni jezik dijeli na pet je funkcionalnih stilova, ta je podjela ujedno i najraširenija, no valja istaknuti da Marina Kovačević i Lada Badurina (2001) navode drugačije shvaćanje raslojavanja jezika. One naime progovaraju o vertikalnoj i horizontalnoj osi jezika, gdje se vertikalnu os dijeli na dva plana: govor i pismo, a horizontalnu os na polja diskursa i na diskursne tipove (domene): privatni, javni, specijalizirani, multimedijalni i literarni diskurs (Kovačević; Badurina 2001).

U ovom ćemo se radu usmjeriti na novinarsko-publicistički funkcionalni stil.¹ Novinarstvo i publicistika područja su pisane, slušane i gledane informacije te se u njih svrstavaju novine, radio, televizija te internet. Novinarsko-publicistički funkcionalni stil najsloženiji je stil hrvatskoga standardnoga jezika jer ima mnogo funkcija – informativnu, propagandnu, popularizatorsku, prosvjetiteljsku, agitativnu, pedagošku i zabavnu (Silić; Pranjković 2007: 382). Kao i ostali funkcionalni stilovi i ovaj ima niz podstilova koji se razlikuju s obzirom na funkciju i format, ali i sam jezik. Tako se neki koriste neutralnim jezičnim sredstvima, poput vijesti, komentara, kronike, recenzije, intervju, ankete, reportaže, ali neki obiluju ekspresivnim (stilski obilježenim) sredstvima, npr. parodija, humoreska, esej, lakrdija, kratka priča, feljton ili groteska. Zadaća je tekstova novinarsko-publicističkoga stila prenijeti informacije o suvremenim zbivanjima, širiti znanja o društvu, kulturi ili politici, poučavati, odgajati i zabaviti. Navedena neutralna jezična sredstva imaju prevagu u informativnim, popularizatorskim, prosvjetiteljskim, pedagoškim žanrovima, a obilježena u

¹ Novinarstvo se temelji na izvještavanju o trenutnim dnevnim temama, dok se publicistika bavi univerzalnijim temama koje su potaknuli aktualni događaji (Udier 2005.).

propagandnim, agitativnim i zabavnim žanrovima. Obilježenost teksta postiže se individualnim, subjektivnim, emocionalnim, figurativnim i ekspresivnim sredstvima poput poredbe, metafore, metonimije, ironije, igre riječi ili alegorije (Užarević 2007), npr.:

- *Manje je tenzija, a mladi izbornik uspio je ujediniti svlačionicu prepuno zvijezda vratiti povjerenje nacije. (24sata, 29. lipnja 2019.)*
- *Mendes ga je odmah lansirao u orbitu, bez ispipavanja terena na nekom klubu slabijeg renomea gdje će stasati kao igrač. (24sata, 7. kolovoza 2019.)*

Stilski su obilježeni žanrovi novinarsko-publicističkog stila rezultat velike individualne slobode, kao i kreativnosti, što je vidljivo u sljedećem primjeru.

- *Sav taj silni talent otišao je u nepovrat, a ne možemo da se ne sjetimo Freddyja Adua koji je sa seniorskom karijerom započeo još 2004. godine u MLS-u, kada je imao samo 15 godina, no i to je trajalo kraće od purice na stolu američke obitelji za Dan zahvalnosti*

Od novinarsko-publicističkoga funkcionalnog stila očekuje se da bude jezično i stilski raznolik, da rabi riječi u skladu sa zahtjevima žanra, da ne izjednačuje gramatičke oblike i sl. (Užarević 2007) te da odgovara normi hrvatskoga standardnoga jezika. S su druge strane, najave, rezultati ili pak novosti u sportskim vijestima često strukturirani shematiziranim izrazima poput: *gostujući navijači, iznenađenje kola, oči hrvatske sportske javnosti...*

Lana Hudeček i Milica Mihaljević (2009: 34) navode kako „je stanje hrvatskoga jezika u medijima izrazito loše. Vidljivo je zanemarivanje hrvatskoga jezika i ignoriranje jezične norme u svim medijima. Što se tiče tiskovina, situacija je prije uvođenja digitalizacije bila bolja jer je tekst prolazio kroz fazu lekture pa se barem na taj način uočavao i trenutno ispravljao veći broj pogrešaka“.

Upravo se ovim diplomski radom i analizom želi utvrditi koliko su novinski članci u e-izdanju *24sata* u skladu s normom hrvatskoga jezika, točnije upotrebljavaju li se zarezi u skladu s pravilima pisanja zareza s obzirom na sintaktičke kategorije i složene rečenice.

4. KORPUS ISTRAŽIVANJA

4.1. *24 sata*

Novine *24sata* jedne su od vodećih dnevnih novina u Hrvatskoj. Prvo tiskano izdanje dnevnih novina *24sata* izašlo je je 2. ožujka 2005. godine. *24sata* se brzo proširio na *web*, *mobile*, *social* i *video* platformu.² U početnoj su fazi novine bile usmjerene na mlađu populaciju, ali je inovativni koncept izbora i prezentiranja vijesti, u kojem se naglasak stavlja na zanimljivost, ubrzo postao čitan u cjelokupnoj hrvatskoj populaciji. Portal *24sata.hr* početkom 2008. godine postaje jednim od najposjećenijih hrvatskih portala s 130.000 posjetitelja dnevno. Nakon naglog rasta posjećenosti u lipnju 2013. godine portal postaje vodeći na tržištu i u kontinuitetu se na vodećoj poziciji zadržava više od četiri godine.³ Prema podacima Reutersa⁴ iz 2018. godine vodeću ulogu po posjećenosti preuzeo je portal *Index.hr*, dok je portal *24sata* zauzeo drugo mjesto.

4.2. Internetsko izdanje

Na *web* portalu *24sata.hr* svakog se dana objavljuje velik broj tekstova u najkraćem mogućem roku. Kao što je već spomenuto, ubrzo nakon tiskanja novina *24sata* pokreće se i njihovo internetsko izdanje.

Novine *24sata* pokrivaju gotovo sva područja suvremenoga života, kako u zemlji, tako i u inozemstvu. Zanimljivo je uočiti kako je na portalu svako područje zapisano engleskom riječi te se može birati između: *News*, *Show*, *Sport*, *Life&Style*, *SCI/TECH*, *Virtual* i *Video*. U ovome je radu pozornost usmjerena na rubriku *Sport*, gdje se mogu pročitati novosti iz nogometa, rukometa, košarke, vaterpola, tenisa, F1, *fight*-kluba i atletike. Korpus za ovo istraživanje čine vijesti iz svih sportova.

² <https://www.24sata.hr/impressum/> (pristupano 7.8.2019.)

³ <https://www.24sata.hr/impressum/> (pristupano 7.8.2019.)

⁴ Reuters je međunarodna novinska agencija sa sjedištem u Londonu.

5. ANALIZA I RASPRAVA

Pravopis u izdanju Matice hrvatske definira *interpunkcijske znakove* kao „rečenične i tekstne znakove kojima se pisani tekst razdjeljuje, rastavlja (razgodi), te se njima uspostavljaju sintaktični odnosi unutar rečenice i teksta“ (Badurina; Marković; Mićanović 2008: 47). Navode kako se interpunkcijski znakovi još nazivaju i *rečeničnim znakovima* ili *razgocima*. Interpunkcijski su znakovi: točka, upitnik, uskličnik, crta, crtica, dvotočka, navodnici, polunavodnici, zagrade, trotočka, kosa crta, točka zarez te interpunkcijski znak koji se proučavao u ovoj analizi, zarez. Zarez, točku-zarez, crtu, crte, dvotočku i zagrade nazivaju *znakovima nerečenične granice* jer se pišu bilo između istovrsnih dijelova rečeničnog ustrojstva jednostavne rečenice bilo između surečenica u sastavu složene rečenice (Badurina; Marković; Mićanović 2008: 47).

Zarez je interpunkcijski znak te najčešći znak nerečenične granice. Njime se obilježavaju načela nizanje, suprotnost, naknadno dodavanje i isticanje. S istim se slaže i *Pravopis* u izdanju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (2013). Oni navode kako se zarez upotrebljava onda kad se unutar rečeničnog niza dokinuta rečenična granica među rečenicama više ne čuva tako jako, nego se uvelike već osjeća kao nerečenična.

Stjepan Babić i Milan Moguš (2011: 87) navode svoju definiciju zareza: „Zarez je razgodak kojim se razgraničuju rečenični dijelovi radi lakšega čitanja i razumijevanja napisanoga u okviru jedne rečenice, jer rečenice mogu biti različito složene, a neke i veoma duge. Katkad se zaraze stavlja i radi bolje preglednosti teksta jer bi često i bez zareza bilo jasno kako tekst treba razumjeti pa je tada pisanje zareza zalihosno, npr. ispred suprotnih rečenica, iza zavisnih kad su ispred glavnih i sl.“

Potrebno je još spomenuti kako Lada Badurina, Ivan Marković i Krešimir Mićanović (2008) zarez svrstavaju u interpunkcijske i pravopisne znakove, *Hrvatski pravopis* u izdanju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (2013) samo

u pravopisne, dok ga *Hrvatski pravopis* Stjepana Babića i Milana Moguša (2011) svrstava u poglavlje naslova *Razgodci*, ali zarez navode i u poglavlju *Pravopisni i posebni znakovi*.

Kao što je već rečeno, zarezom se obilježavaju načela nizanja, suprotnosti, naknadnog dodavanja i isticanja te ona vrijede bez obzira je li u pitanju složena rečenica ili dijelovi proširene. Svako će se načelo u nastavku detaljnije obrazložiti te oprimjeriti.

5.1. Nizanje

Nizanje je načelo pisanja zareza kada pojedini dijelovi dolaze jedan uz drugi usporedno, a to su u prvom redu istovrsni dijelovi bez veznika, dijelovi koji se ponavljaju ili nabrajaju, te se oni odvajaju zarezom. Načelo nizanja važno je za različite samostalne skupove koji dobivaju određeno značenje tek po jasnoj granici među njima. U govoru je to stanka, a u pismu, ako nije upotrijebljen koji drugi znak, zarez (Babić; Moguš 2011: 87).

O nizanju su najviše pisali Babić i Moguš u svojem *Pravopisu* (2011) te je moguće uočiti razlike u odnosu na preostala dva korištena pravopisa. Naime u ovome se pravopisu ne navode zasebna pravila kada se zarez piše, a kada se zarez ne piše. Njihova su pravila o (ne) pisanju zareza međusobno prožeta.

Zarez se po načelu nizanja stavlja i između nezavisnih atributa, no veze poput *jedan jedini*, *nov novcat* i sl. ne smatraju se nizanjem i među njima se ne piše zarez. Tijekom analize pronađen je jedan primjer u kojem se ovo pravilo ne provodi pravilno. Primjer glasi:

- *Ingrid Bergman uspješno je kombinirala ono što i dan, danas imaju Šveđanke, a to je jednostavnost, s holivudskim glamurom. (24sata, 26. ožujka 2019.)*

Iz priloženoga je primjera vidljivo kako se navedeno načelo ne poštuje, odnosno kako se između nezavisnih atributa u ovoj vezi ipak upotrebljava zarez.

Nadalje Badurina, Marković i Mićanović (2008) u nizanje svrstavaju i uzastopno ponavljanje istovrsnih jezičnih jedinica tri ili više puta te se tada piše zarez:

- *Balić, Lacković, Vori, Metličić i ostatak društva predvođeni Linom Červarom... (24sata, 26. kolovoza 2019.)*

Načelo nizanja primjenjuje se i između riječi, rečeničnih dijelova, nezavisnih i zavisnih surečenica koje se nižu (Jozić i sur. 2013: 31). Badurina, Marković i Mićanović (2008) govore o istovrsnim članovima rečeničnog ustrojstva (koji mogu imati funkciju subjekta, objekta, sročnih atributa i istovrsnih priložnih oznaka), npr.:

- *Uvijek sam išao dan za danom, trening za treningom, bio sam uvjeren da idem pravim putem, a sad sam napokon dosegao razinu i mentalnu snagu da me više ništa ne može poremetiti. (24sata, 29. lipnja 2019.)*
- *Zastava, grb, himna, još neko vrijeme valuta, i nogometna reprezentacija, možda jest a možda nije dovoljno suvereniteta. (24sata, 29. lipnja 2019.)*
- *Burić bi s njegovim dolaskom imao mnogo opcija u tom dijelu momčadi s Nejašmićem, Hamzom, Jurićem, Kalikom, Beširovićem. (24sata, 18. lipnja 2019.)*

U drugom je primjeru vidljivo kako se zarez bilježi prema načelu nizanja, no na mjestima gdje nije potreban, u ovom slučaju ispred „možda jest...” on se ipak bilježi. S druge se strane ispred veznika *a*, gdje je prema načelu suprotnosti zarez potrebno bilježiti, zarez ne bilježi.

Potvrde u korpusu pokazuju da se navedeno pravilo načelno poštuje. Točnije prema načelu nizanja zarezima se odvajaju subjekti, objekti, ali i nezavisne i zavisne surečenice koje se nižu.

5.1.1. Nizanje rečenica

Pravila o pisanju zareza ne zaobilaze ni rečenice. Babić i Moguš (2011: 89) nastoje objasniti pravilo pisanja zareza u inverziji, bez da spominju taj pojam. Njihovo pravilo glasi: „Ako je zavisna rečenica ispred glavne, uvijek se odvaja zarezom. Tu je zarez potrebno stavljati zbog jasnoće. Naime zbog toga što glavna rečenica obično počinje bez ikakva posebnoga znaka, katkada se ne bi znalo gdje završava zavisna, a gdje počinje glavna“.

Ovo pravilo spominju i preostala dva konzultirana pravopisa, no oni tu pojavu označava pojmom *inverzije*. Ovo pravilo u *Pravopisu* (Badurina, Marković, Mićanović 2008) glasi da se zarezom odvajaju sastavnice zavisnosložene rečenice kada je zavisna surečenica s lijeve strane glavne surečenice, dok su to Jozić i suradnici (2013: 96) sročili u pravilo: „Zarez se piše u inverziji iza zavisne surečenice koja prethodi glavnoj“. Navedeni su primjeri na kojima se proučavalo navedeno pravilo:

- *Osvoji li Rumunjska protiv Azerbajdžana barem dva seta, bit ćemo drugi i tako izbjeći Srbiju i Tursku. (24sata, 29. kolovoza 2019.)*
- *Kad vi mislite da je sve gotovo, Ivo doda malo gasa i uđe u playoff kvalifikacija za Masters u Cincinnatiju. (24sata, 11. kolovoza 2019.)*

Moguće je uočiti kako se zarez u inverziji bilježi. Dakle kada je zavisna surečenica ispred glavne, odvajaju ih zarezom. U ovome je slučaju u prvome primjeru glavna surečenica „bit ćemo drugi“ te da je ista u inverzijskom poretku

sa zavisnom surečenicom „osvoji li Rumunjska protiv Azerbajdžana barem dva seta“.

Prema pravopisnim se pravilima zarez ne piše iza priložne/priložnih oznake/a kojom/kojima započinje rečenica. Upravo se od ovoga pravila najviše odstupa u prikupljenim primjerima. Naime u navedenim primjerima vidljivo je kako nakon priložne oznake vremena, u oba slučaja, slijedi zarez, što gramatički i pravopisno nije točno, odnosno ne postoji gramatički razlog da se taj dio rečenice odvoji zarezom. Primjeri su, kako je rečeno, mnogih potvrđenih odstupanja:

- *Šesnaest godina kasnije, policija je kod Fabia Paima pronašla 12 grama kokaina zbog čega je završio u zatvoru.* (24sata, 7. kolovoza 2019.)
- *Pet godina poslije, svi su oduševljeni s onim što na terenu pokazuje ovaj igrač.* (24sata, 29. lipnja 2019.)

Hrvatski pravopis (Badurina, Marković, Mićanović 2008) navodi pravilo o pisanju zareza u istovrsnim surečenicama u bezvezničkoj vezi, odnosno u surečeničnome nizu. Navedeni primjer prikazuje pisanje zareza u skladu s pravilom, dakle zarez se bilježi u bezvezničkoj vezi ili surečeničnome nizu:

- *Imate 45 sekundi, treba nam brzi gol, nemamo vremena, treba nam cepelin, igrajte cepelin!, vikao je Davor Dominiković.* (24sata, 12. kolovoza 2019.)

U načelo nizanja uvrštava se i pisanje zareza u najbrojnijih rečenica u analiziranu korpusu, sastavnih. *Sastavne* su rečenice takve nezavisno složene rečenice u kojima se sadržaji rečeničnih ustrojstava međusobno sastavljaju (Barić i sur. 2005). Sastavne se rečenice povezuju veznicima, odnosno konjunktovima⁵: *i, pa, te, ni, niti, nego i, već i*. Oni se ne odvajaju zarezom, osim veznika *pa* i *te*

⁵ Više o navedenome u poglavlju ovoga rada *Konektori i vezna sredstva*.

kada je riječ o uzročno-posljedičnome odnosu, no o tome će biti nešto više riječi u nastavku ovoga poglavlja.

Kada se rečenice s navedenim veznicima nizanjem sklapaju u rečenični niz, i međusobno odvajaju zarezi, unutrašnje im se ustrojstvo ne mijenja, a značenje i sintaktička funkcija priloga ostaju isti. Tako nastaju sastavne rečenice koje su ujedno i rečenični nizovi (Barić i sur. 2005).

U nastavku su navedene rečenice u kojima je vidljivo korištenje veznika sastavnih rečenica:

- ... mladi izbornik uspio je ujediniti svlačionicu prepunu zvijezda i vratiti povjerenje nacije. (24sata, 29. lipnja 2019.)
- Imali smo 20 bodova više i htio sam osvojiti prvenstvo još jednom. (24sata, 28. lipnja 2019.)
- One podrazumijevaju sudjelovanje 24 reprezentacije, pa će preostalih osam mjesta popuniti po dvije najbolje plasirane... (24sata, 28. lipnja 2019.)
- Ali klubu je trebao novac pa su me prodali u siječnju. (24sata, 28. lipnja 2019.)
- ... izbornik Lino Červar izjavio je da poštuje svoje protivnike, te da se nada da će svi igrači biti zdravi... (24sata, 28. lipnja 2019.)
- Nakon toga, Torcida je obećala da će Dinamovu zastavu vratiti BBB-ima, te da će je osobno postaviti negdje u Zagrebu. (24sata, 29. kolovoza 2019.)
- Manja grupa navijača Dinama stigla je u Split te su nasred rive, centralnog splitskog okupljališta, razvili transparent... (24sata, 29. kolovoza 2019.)

Potrebno je najprije spomenuti značenja sastavnih veznika, odnosno kada ih valja rabiti. Veznik *i* ima najšire značenje i najraznovrsniju uporabu (Silić; Pranjković 2007: 323). Budući da se sastavne rečenice ne odvajaju zarezima, iz primjera je vidljivo kako se ovo pravilo poštuje u slučaju bilježenja veznika *i*.

Nadalje veznik *pa* dolazi između surečenica s odnosnom susljednosti (Silić; Pranjković 2007: 323). Sadržaj veze između rečenica koji se izriče veznikom *pa* jest nadovezivanje (Barić i sur. 2005). Veznik *pa* se često rabi u uzročno-posljedičnom značenju, no u primjerima je vidljivo kako se nerijetko ne poštuje razlika između veznika *pa* koji služi za nadovezivanje i veznika *pa* koji se bilježi u uzročno-posljedičnoj vezi. Konkretno u trećoj rečenici zarez nije potreban jer se sadržaj druge rečenice nadovezuje i nije u uzročno-posljedičnoj vezi, dok je u četvrtoj rečenici obrnut slučaj, riječ je o uzročno-posljedičnoj vezi u kojoj je ispred veznika *pa* potrebno bilježiti zarez.

Veznik *te* je po općem značenju i službama sličan vezniku *i*, samo što je od njega rjeđi, a dolazi ili kao svojevrsna stilska rezerva tomu vezniku ili zato da bi se izbjeglo gomilanje veznika *i* (Silić; Pranjković 2007: 323). Na temelju primjera možemo zaključiti kako veznik *te* nije uvijek gdje bismo ga očekivali s obzirom na njegov opis u gramatici. Navedeni se veznik također može bilježiti u uzročno-posljedičnoj vezi, no o tome će više biti u sljedećem odlomku. U priloženim primjerima vidljivo je kako se veznik *te* u istome članku (dolazak BBB-a u Split) bilježi na dva načina: jednom sa zarezom, a drugi puta bez zareza. S obzirom na to da je riječ o nizanju, odnosno sastavnosti, zarezi nisu potrebi. Veznici *ni* i *niti* niječne su inačice veznika *i*, pa stoje umjesto toga veznika u zanijekanim rečenicama. Imaju u pravilu različite službe i uglavnom nisu međusobno zamjenjivi (Silić; Pranjković 2007: 323).

U korpusu je pronađen jedan primjer s veznikom *ni*. Veznik *ni* rabi se u prvome redu kao pojačajna čestica, tj. kao niječna inačica pojačajne čestice *i*. Kad je u službi veznika, on se u pravilu reduplicira i dolazi ispred surečenice bez

glagolskih predikata, odnosno ispred surečenice s predikatima bez ličnoga glagolskoga oblika (Silić; Pranjković 2007: 324). Dakle veznik *ni* služi za nijekanje pojedinih članova rečeničnoga ustrojstva.

Kao što je već nekoliko puta spomenuto, ispred veznika *pa* i *te* mogu doći zarezi. Sastavne veznike kojima se niz zatvara (*i*, *te*, *pa*, *ni*), posebice u administrativnim tekstovima, može zamijeniti složeni veznik *kao i* (Badurina; Marković; Mićanović 2008: 51). U člancima koji su prikupljeni u korpus može se uočiti kako autori često ne vode računa o pravilima prilikom pisanja veznika *te* i *pa*. Ovdje se ne misli samo kada je riječ o nizanja istovrsnih jezičnih jedinica već i kada je riječ o npr. sastavnim rečenicama. Zarez se ispred *i*, *pa* i *te* piše samo u slučaju ako iza veznika slijedi rečenica kojom se iskazuje nekakav uzročno-posljedični odnos. U daljnjem su dijelu navedene rečenice koje navode zarez ispred veznika *pa*, s izuzetkom posljednje rečenice. Sve bi navedene rečenice trebale imati zarez s obzirom na to da je riječ o uzročno-posljedičnim odnosima. Dakle u posljednjoj se rečenici ne provodi pravilo.

- *Podsjetimo, Heereneen je u ovom prijelaznom roku ostao bez dva veznjaka, Michaela Valpa i Bena Rienstere, koji su otišli u Anderlecht i Konyaspor, pa im je dovođenje veznjaka kao što je Halilović iznimno bitno. (24sata, 29. kolovoza 2019.)*
- *Sinkovići su u finalu veslali u petoj stazi, pa je čak i njihova majka priznala da se zabunila i pitala „Gdje su moji dečki?“ kad se uključila u prijenos i vidjela kako čamci u trećoj i četvrtoj stazi debelo zaostaju. (24sata, 2. rujna 2019.)*
- *Butigan je napravila važan blok, onda i servis, pa su Klarić i Fabris samo dovršile posao. (24sata, 29. kolovoza 2019.)*
- *Ali klubu je trebao novac pa su me prodali u siječnju. (24sata, 28. lipnja 2019.)*

5.1.2. Pisanje datuma

Pravilo o pisanju zareza u datumima razlikuje se u konzultiranim pravopisima. Babić i Moguš (2011: 85) govore da se u rečenici između mjesta i nadnevka ne stavlja zarez jer su to različite priložne oznake, odnosno da je „nizanje ako se ime mjesta i nadnevka napišu nezavisno, a nije nizanje ako se uz nadnevak ime mjesta piše s prijedlogom u. S istim se slažu i autori *Hrvatskoga pravopisa* (2013) u izdanju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Prema njima se zarezom odvaja oznaka mjesta ili dana kada se datum nalazi iza oznake mjesta ili dana u nominativu, npr.: *Zagreb, 15. travnja 2019.* ili *Četvrtak, 29. 08. 2019. u 18:00.* No zarez se ne piše kada se datum nalazi iza oznake mjesta u prijedložnome izrazu, primjerice *U Zadru 15. travnja 2019.* U ovome se pravilu Badurina, Marković i Mićanović (2008) ne slažu s dvama navedenim pravopisima: „Zarezom se odvajaju raznovrsni podaci u slijedu, odnosno nadnevak (datum) iza imena mjesta, npr: Rijeka, 13. rujna 2004., ali U Rijeci, 13. rujna 2004.“ (Badurina; Marković; Mićanović 2008).

- *Nedjelja, 29. kolovoza 2004., 14 sati, Hellinikon Arena, ostat će zlatnim slovima upisana u anale hrvatskog rukometa.* (24sata, 29. kolovoza 2019.)
- 24sata u komentarima bilježi: *Srijeda, 04.09.2019. u 23:24* (24sata, 4. rujna 2019.)

U promatranu se korpusu pisanje datuma mahom navodi prema pravilima pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Dakle autor članka odvaja zarezom oznaku dana jer se datum nalazi iza istog u nominativu.

S obzirom na korpus valja zaključiti kako se većina pravila prema načelu nizanja provodi, odnosno poštuje. Problem predstavljaju poneka područja, poput pisanja zareza i veznika *pa* i *te*, gdje autori članaka često ne razlikuju „obične“ sastavne rečenice od onih koje su u uzročno-posljedičnoj vezi. Navedena pravila

vjerojatno nisu dovoljno razjašnjena ili su možda pomalo nejasna govornicima hrvatskoga jezika.

5.2. Isticanje

Babić i Moguš (2011) u jednom dijelu spominju kako se dio iza zareza može ponekad smatrati i naknadno dodanim, odnosno da se njime željelo što istaknuti. Zarez se kao znak isticanja stavlja ispred riječi koje služe upravo za isticanje, kao što je pojačano *i*, veza *i to* i sl.

Jozić i suradnici (2013) navode još nekoliko pravila pisanja zareza koje bismo mogli svrstati pod načelo isticanja, jedno od njih je da se zarez piše između dviju istih riječi:

- *Smatram da bi najbolje bilo da sve utakmice sude stranci i da se vrlo, vrlo kasno saznaje tko sudi koju utakmicu.* (24sata, 29. lipnja 2019.)
- *Da, bilo mi je teško, jako teško.* (24sata, 30. kolovoza 2019.)

U promatranim su priručnicima navedena i pravila o pojačavanju izraza, odnosno pravilo glasi da se zarez zapisuje ispred pojačajnih izraza poput *pa i*, *pa ni*, *pa čak*, *pa čak i*, *pa čak ni*, *čak i*, *čak ni*, *a kamoli*, *(a) nekamoli* (Jozić i sur. 2013: 94). Samo je jedan primjer pronađen u korpusu:

- *Sinkovići su u finalu veslali u petoj stazi, pa je čak i njihova majka priznala da se zbunila...* (24sata, 2. rujna 2019.)

Badurina, Marković i Mićanović (2008) s druge strane uvode pojam koji se ne javlja u ostalim korištenim pravopisima i gramatikama. Riječ je o pojmu

intenzifikator ili *isticajna čestica*⁶ u koje svrstavaju: *i, ni, ili, bilo*. *Hrvatski pravopis* (2013) u izdanju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje ne bilježi ovo pravilo kao zasebno, već ga uvrštava u pravilo o nizanju između riječi, rečeničnih dijelova, nezavisnih i zavisnih surečenica koje se nižu. Babić i Moguš (2011: 88) navode zasebno pravilo: „Kad ima više sastavnih veznika, tada se usporedni dijelovi mogu i drugačije povezati. Takav način veoma je blizak isticanju. Kad su dva dijela povezana veznikom, a ispred veznika se stavi zarez, tada se drugi dio ističe“.

Prikupljeni su primjeri:

- *I čelnici, i navijači i nogometaši Dinama...* (24sata, 29. kolovoza 2019.)
- *Bilo je boli, i ozljeda, i suza, i povišenih tonova, svađa, bilo je svega.* (24sata, 29. kolovoza 2019.)
- *'Kauboji' tada nisu oduševili samo rukometne zaljubljenike, nego i cijeli sportski svijet.* (24sata, 29. kolovoza 2019.)

Prema načelu isticanja zarezi se bilježe u skladu s pravilima. I prilikom zapisivanja dviju istih riječi i kada se javljaju pojačajni izrazi ili čestice. Osim načela isticanja u nekim je primjerima vidljivo i načelo nizanjanja, ponajprije u bilježenju sastavnoga veznika *i*.

⁶ Riječi koje se koriste kako bi pojačale značenje riječi na koju se odnose.

5.2.1. Apozicija

Apozicija je preoblika kojom se imenica jedne ishodišne rečenice uvrštava uz imenicu ili zamjenicu u drugoj na isti način na koji se pridjev uvrštava atribucijom (Barić i sur. 2005: 563). Imenica koju se na taj način uvrštava u rečenicu naziva se apozicija. Ona načelno stoji ispred imenice na koju se odnosi, ali može dolaziti i iza imenice na koju se odnosi. Tada se u pismu načelno odvaja zarezom. Takav redoslijed može biti stilski obilježen (Silić; Pranjković 2007: 314).

Konzultirana literatura navodi kako se apozicija odvaja zarezom kada dolazi iza imenice na koju se odnosi jer se smatra naknadno dodanim dijelom. Prema *Hrvatskom pravopisu* (2008: 60) „kao naknadno se objašnjenje zarezom odvajaju i atributi i apozicije kada dolaze iza imenice na koju se odnose te vlastito ime kada se, iz nekih razloga, navodi iza prezimena (abecedni popisi)“:

- *Hrvatski plivač, 16-godišnji Franko Grgić osvojio je naslov svjetskog juniorskog prvaka na 1500 metara slobodnim stilom na Svjetskom prvenstvu u Budimpešti s vremenom novog svjetskog juniorskog rekorda od 14:46.09 minuta. (24sata, 2. rujna 2019.)*
- *Amerikanac Sandgren imao je vodstvo 5-1 i 6-3 te meč loptu na svoj servis... (24sata, 11. kolovoza 2019.)*
- *Hrvatski reprezentativac Luka Cindrić očekuje da osvoje prvo mjesto u skupini sa Bjelorusijom, Crnom Gorom i Srbijom. (24sata, 28. lipnja 2019.)*
- *Marin Čilić, 13. nositelj na ovom grand slamu, prolaz u drugo kolo će tražiti protiv Francuza Adriana Mannarina s kojima je do sada igrao dva puta, a samo ga jednom pobijedio. (24sata, 28. lipnja 2019.)*
- *U rujnu 2010. Bad Blue Boysi su upali u Split i na zvoniku katedrale Svetog Duje, simbolu Splita, postavili ogromnu Dinamovu zastavu. (24sata, 29. kolovoza 2019.)*

U prvome je primjeru vidljiva pogreška prilikom zapisivanja apozicije i zareza jer se apozicija odvaja od imenice na koju se odnosi samo onda kada se nalazi iza iste. Ostale se pronađene apozicije u skupljenome korpusu ne odvajaju odnosno odvajaju zarezima prema pravopisnim pravilima. Drugim riječima kada se apozicija nalazi ispred imenice na koju se odnosi, tada se ne odvaja zarezom, a kada se nalazi iza, tada se odvaja zarezom.

5.2.2. Apozicijske rečenice

Apozicijske su rečenice zavisnosložene rečenice u kojima je zavisna surečenica uvrštena na mjesto apozicije uz koju imenicu u glavnoj surečenici. U službi je veznika apozicijskih rečenica odnosna zamjenica *koji* (Hudeček; Mihaljević 2017). U apozicijskim rečenicama zavisna se surečenica od glavne uvijek odjeljuje zarezom. Ponekad (ne) pisanje zareza mijenja značenje rečenice:

- *Od najboljeg dečka koji ne pije, koji nikad nije probao alkohol, koji nikad nije probao cigaretu, koji ne izlazi van, koji je doma s familijom, koji ima curu od 16. godine, koji se ne opija, postao sam negativan primjer mlađim kolegama nogometašima. (24sata, 30. kolovoza 2019.)*

Ponekad (ne) pisanje zareza mijenja značenje rečenice jer zarez upućuje na restriktivnost rečenice, no u korpusu takvi primjeri nisu potvrđeni.

5.2.3. Zaključne rečenice

U nizanje se svrstavaju i zaključne rečenice, točnije pisanje zareza ispred zaključnih veznika *dakle, zato, stoga*:

- *Osim haljina, pristižu i cipele, i svečane torbice, nakit, dakle sve što jednoj maturantici treba za glamuroznu večer. (24sata, 3. ožujka 2019.)*

Zaključne su rečenice takve u kojima se na temelju sadržaja jednoga rečeničnog ustrojstva logički zaključuje sadržaj drugoga. Zaključni su prilozi i *veznici dakle, zato, stoga*, i priložni izraz *s obzirom na to* (Barići sur. 2005: 465). Ispred zaključnih veznika se uvijek piše zarez:

- *S obzirom na to da je svaka utakmica Championshipa u direktnom prijenosu, jedino što je mogao dojavljivati je ono što se događa kraj terena... (24sata, 11. kolovoza 2019.)*

U korpusu nisu pronađene nezavisnosložene zaključne rečenice s primjerom veznika, *zato, stoga*. No pronađeni je prijedložni izraz *s obzirom na to* koji se, u ovom slučaju, može proučavati kao tekstni konektor te se iza njega ne piše zarez.

5.2.3. Vokativ i usklici

Vokativ je najsamostalniji padež te je, uz nominativ, nezavisni padež koji služi za imenovanje, pripovijedanje i opisivanje. On je zapravo rečenica posebna tipa koja služi za oslovljavanje sugovornika, odnosno kao poziv za komunikaciju. Po tome je sličan imperativu jer cijelu rečeničnu perspektivu usmjeruje na drugo lice. Ta je njegova izrazita sintaktička samostalnost razlogom što se vokativ u pisanome tekstu uvijek odvaja zarezom (Silić; Pranjković 2007: 200). Odnosno zarez se stavlja iza vokativa ako je on na početku rečenice, ispred njega ako je na kraju, a s obje strane ako je u sredini rečenice. Barić i suradnici (2005) u

Hrvatskoj gramatici navode jedan slučaj kada se iza vokativa ne koristi zarez, riječ je o obraćanjima u ustaljenim frazeološkim izrazima poput *Bože oprost!*

Prema *Hrvatskome pravopisu* (Badurina; Marković; Mićanović 2008) zarezom se odvajaju dijelovi koji ne pripadaju rečeničnom ustrojstvu rečenice u kojoj se nalaze te su manje ili više samostalne komunikacijske jedinice (nezavisni dijelovi), poput obraćanja u vokativu i usklika. Isto navodi i *Hrvatski pravopis* (2013) u izdanju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje:

- *Čestitke, Rijeko!* (24sata, 29. kolovoza 2019.)
- *Bravo, Dinamo!* (24sata, 29. kolovoza 2019.)
- *Treneru, žao mi je što ti je život zadao tako jak udarac!* (24sata, 30. kolovoza 2019.)
- *Svaka ti čast, cimi!* (24sata, 27. srpnja 2019.)
- *Juri, juri, Hrvatska!* (24sata, 11. kolovoza 2019.)
- *Bravo, cure! Hrvatice utišale Mađarsku...* (24sata, 29. kolovoza 2019.)
- *Bez brige, gospođo Sinković, vaši su ih dečki 'poderali'.* (24sata, 2. rujna 2019.)

U svim se prikupljenim primjerima u vokativu te pri obraćanju i usklicima bilježi zarez prema navedenim pravilima.

5.3 Uvrštavanje, umetanje ili dodavanje

Dodani ili umetnuti dijelovi mogu služiti kao komentar ili objašnjenje sadržaja rečenice ili pak njezina dijela uz koji se javlja. Neki su od načina na koji započinju takvi dijelovi: *to jest (tj.), i to, i sl...*

Zarezima se dakle označuju dijelovi koji posebno objašnjavaju ili komentiraju ono uz što stoje jer su naknadno dodani, a rečenice su smišljene bez tih dijelova te nisu uže povezani s ostalim dijelovima rečenice. Umetnute se rečenice uvijek odvajaju zarezom. Takve se umetnute rečenice mogu staviti među

crstice ili zagrade, ali ako nema posebnih razloga za druge znakove, bolje je upotrijebiti zarez (Babić; Moguš 2011: 90).

Babić i Moguš (2011: 90) navode pravilo o pisanju zareza koje vrijedi kada je „zavisna rečenica umetnuta u glavnu jer se ponekad ne bi znalo gdje završava zavisna, a gdje se nastavlja glavna“. Stoga je iza takvih umetnutih rečenica potrebno stavljati zarez. *Hrvatski pravopis* (2008: 60) navodi isto, odnosno piše o „umetnutim ili dometnutim zavisnim surečenicama, riječima ili dijelovima rečenica koje su dometnute rečenici ili umetnute u nju“:

- *A kao u svakom poslu, tako je i u njegovom, bilo uspona i padova.* (24sata, 29. kolovoza 2019.)
- *Milan mu izgleda nije najbolje pasao, a kako se čini, nije ni on talijanskom velikanu.* (24sata, 29. kolovoza 2019.)

Navedene se rečenice zarezima odvajaju prema načelu umetanja, odnosno uvrštavanja. Dok je u prvoj rečenici zarez upotrijebljen na pravilan način, u drugoj je rečenici izostao zarez iza veznika *a* jer isti pripada surečenici „nije ni on talijanskom velikanu“.

Nadalje zavisne se surečenice mogu odvojiti zarezom kao naknadno dodane kada glavna rečenice može biti bez zavisne surečenice. Zavisne rečenice, u prvom redu odnosne, koje već značenjem pokazuju kao da su naknadno dodane, odjeljuju se zarezom (Babić; Moguš 2011):

- *Nešto kasnije pozvao je fizioterapeuta, koji je pokušao suzbiti bol maksimalno moguće, no na koncu je morao predati pri rezultatu 6-5 u prvom setu.* (24sata, 29. lipnja 2019.)
- *U vrlo oskudnim uvjetima, ali uz ogromnu volju, čvrstoću karaktera, hrabrost te uz poznati „splitski dišpet“ stvoreni su čvrsti temelji danas*

najuspješnijeg hrvatskog ragbijaškog kluba te jednog od najuspješnijih splitskih i hrvatskih sportskih kolektiva. (24sata, 23. veljače 2019.)

Iz prvoga je primjera vidljivo kako je naknadno dodana rečenica odvojena zarezima te kako bez nje ostatak rečenice zadržava svoj smisao. U drugome je primjeru naknadno dodan dio *ali uz ogromnu volju, čvrstoću karaktera, hrabrost te uz poznati „splitski dišpet“*, pa bi nakon navedene rečenice trebalo zabilježiti zarez prema pravilu o naknadno dodanim rečenicama.

5.3.1. Umetnute surečenice, uporaba zamjenice *koji/koja/koje*

Ako se umetnuta ili dometnuta atributna surečenica napiše sa zarezom, a započinje zamjenicom *koji, koja, koje*, ona dodatno objašnjava imensku riječ na koju se odnosi. No kad glavna rečenica bez zavisne ne bi imala pun smisao ili kad bi imala drugi smisao, tada se zavisna ne odvajaju zarezom jer ona sužava značenje imenske riječi na koju se odnosi (Jozić i sur. 2013: 93). Inače, zamjenica *koji* najučestalije je vezno sredstvo odnosnih rečenica atributnog tipa (Silić i Pranjković 2007).

Zavisne rečenice koje počinju s *koje, što, koja* daju pun smisao riječima na koje se odnose i zato se od njih ne odvajaju zarezom.

- *Nešto kasnije pozvao je fizioterapeuta, koji je pokušao suzbiti bol maksimalno moguće, no na koncu je morao predati pri rezultatu 6-5 u prvom setu. (24sata, 29. lipnja 2019.)*
- *Protiv Cipranina Baghadtisa, koji je trenutačno 138. na ATP ljestvici, Ćorić je u jednom dosadašnjem susretu upisao jednu pobjedu. (24sata, 28. lipnja 2019.)*
- *No, piše se plasman u polufinale koje garantira nogometni spektakl kao najbolju uvertiru u finale. (24sata, 29. lipnja 2019.)*

- *Bjelorusija je reprezentacija koja nas je dosta mučila na puno natjecanja, jesmo ih uvijek dobili, ali je bilo jako teško. (24sata, 29. lipnja 2019.)*
- *Grgić je u Budimpešti plivao čak 10.46 sekundi brže od svog dosadašnjeg najboljeg rezultata na 1500 metara koji je ujedno bio i hrvatski nacionalni rekord, dok je svjetski juniorski rekord popravio za više od pet i pol sekundi. (24sata, 1. rujna 2019.)*

Iako su navedeni primjeri načelno pravilno napisani s obzirom na zarez (prve su dvije apozicijske, a sljedeće dvije atributne rečenice), posljednji bi primjer valjalo komentirati. Naime surečenica „koji je ujedno bio i hrvatski nacionalni rekord“ umetnuta je te ju je potrebno odvojiti zarezom jer i bez nje rečenica ima pun smisao.

Načelo uvrštavanja, umetanja ili dodavanja zaista je kompleksno načelo, ponajprije zato što je teško odrediti koja rečenica je umetnuta odnosno naknadno dodana. Odnosno samo autor teksta zna je li određena rečenice umetnuta ili nije, je li određenu rečenicu dodao kao naknadni komentar ili opasku ili je rečenicu napisao u sklopu jedne misli i dopisao zarez prema svojoj govornoj intuiciji ili logici.

5.4. Suprotnost

Svi se suprotni dijelovi odjeljuju zarezom. To su u prvom redu riječi i rečenice sa suprotnim veznicima. Budući da je u suprotnim rečenicama pisanje zarez zalihosno, jer sam veznik uvijek označuje početak nove rečenice, mnogi ga na tim mjestima i ne stavljaju, ali ga valja stavljati zbog općenitosti pravila (Babić; Moguš 2011: 93).

Dakle suprotne su rečenice takve rečenice u kojima se sadržaji rečenica suprotstavljaju. Suprotni su prilozi i veznici *a, ali, no, nego, već, samo, kad, dok,*

kamoli, nekmoli i drugi. Kada se rečenice, s navedenim priložima i veznicima nizanjem, sklapaju u rečenični niz, i međusobno odvajaju zarezima, unutrašnje im se ustrojstvo ne mijenja, a značenje i sintaktički položaj priloga ostaju isti (Barić i sur. 2005: 461). Tako nastaju suprotne rečenice koje su ujedno i rečenični nizovi. Veznik *a* ima značenje srodno značenju priloga *međutim, ipak*. U rečenični se niz najčešće se s tim prilogom ne sklapa više od dviju rečenica.

Budući da je općepoznato da se suprotne rečenice načelno odvajaju zarezima, rijetko se napominje pravilo koje navodi *Hrvatski pravopis* (2013) da se ispred *nego* ne piše zarez kada se rečenicom izriče usporedba ili kada se ispred *nego* nalazi komparativna čestica. Nadalje zarez se piše ispred *nego* u rečenicama koje imaju suprotno značenje, ali ne i u onima u kojima se izriče gradacija. To su rečenice kreativnoga tipa s vezničkim izrazima: *nije ... nego* ili *ne samo da nije ... nego* (Jozić i sur. 2013: 64).

- *Zastava, grb, himna, još neko vrijeme valuta, i nogometna reprezentacija, možda jest a možda i nije dovoljno suvereniteta.* (24sata, 29. lipnja 2019.)
- *Manje je tenzija, a mladi izbornik uspio je ujediniti svlačionicu prepunu zvijezda i vratiti povjerenje nacije.* (24sata, 28. lipnja 2019.)
- *Nećemo ništa obećavati, ali jasno je da težimo vrhu.* (24sata, 28. lipnja 2019.)
- *Osim toga i kvalifikacije za sljedeće Europsko prvenstvo više neće početi u studenom, već u veljači 2020.* (24sata, 28. lipnja 2019.)
- *Ne znamo s kojim bi klubom mogao pregovarati, no točno je da se on nalazi u Hrvatskoj - rekao je Barcelonin glasnogovornik Ricard Amoros u telefonskom razgovoru za Hinu.* (24sata, 20. kolovoza 2019.)
- *Ova polufinalna utrka trebala se održati u četvrtak no kako je u četvrtfinalu druga skupina morala veslati poslijepodne jer je poljskoj posadi puknulo veslo, premještena je na petak da bi sve posade imale dosta vremena za odmor.* (24sata, 30. kolovoza 2019.)

Ovisno o članku vidljiva su nesuglasja u pisanju zareza u nezavisnosloženim suprotnim rečenicama. U većini se primjera zarez bilježi ispred suprotnog veznika, no javljaju se i neke „iznimke“. Primjeri u kojima ispred veznika *a*, *ali* ili *no* ne dolazi zarez, potvrđuju nam da ovi članci vrlo vjerojatno nisu lektorirani jer je riječ o doista ustaljenom pravilu.

Također možemo spomenuti *isključne*. Isključne su rečenice takve u kojima se iz sadržaja jednoga rečeničnog ustrojstva izuzima dio sadržan u drugome. Isključni prilozi i veznici jesu: *samo*, *samo što*, *jedino*, *jedino što*, *tek*, *tek što*, *osim*, *osim što*. Kad se rečenice s navedenim priložima nizanjem sklapaju u rečenični niz, i međusobno odvajaju zarezima, unutrašnje im se ustrojstvo ne mijenja, a značenje i sintaktički položaj priloga ostaju isti (Barić i sur. 2005: 464). Tako nastale izuzetne rečenice ujedno su i rečenični nizovi. Isključne su rečenice po svojem smislu suprotne i stoga se odvajaju zarezom. No kada isključni veznici vežu samo riječ, ispred njih se ne stavlja zarez.

- *Mislim da možemo igrati sa svima, nikoga se ne moramo plašiti, samo je važno da budemo zdravi i kompletni. (24sata, 26. kolovoza 2019.)*
- *S obzirom na to da je svaka utakmica Championshipa u direktnom prijenosu, jedino što je mogao dojavljivati je ono što se događa kraj terena... (24sata, 11. kolovoza 2019.)*

U isključnim se rečenicama zarez redovito bilježi ispred isključnih veznika, što je vidljivo i u navedenim primjerima.

Uzročne rečenice nazivaju se priložne rečenice u kojima se zavisna surečenica odnosi prema osnovnoj surečenici kao priložna oznaka uzroka prema predikatu, što znači da se zavisnom surečenicom označuje uzrok vršenja radnje u osnovnoj surečenici (Silić; Pranjković 2007: 342). Najobičajniji i stilski najmanje

obilježen jest veznik *jer*, koji ima općeučno značenje te se upotrebljava u običnome redosljedu rečenica, tj. onda kad zavisna surečenica dolazi iza osnovne. Barić i suradnici u Gramatici hrvatskoga književnoga jezika (2005) uzročne rečenice nazivaju objasnidbenim rečenicama⁷. Pri korištenju veznika *jer*, ne piše se zarez. No u sakupljenim člancima vidljive su česte pogreške gdje ne možemo govoriti o umetnutim rečenicama i time opravdati pisanje zareza ispred veznika *jer*:

- *Moramo se dobro pripremiti i nadam se da ćemo biti svi zdravi i kompletni. Jako poštujemo svakog protivnika, jer svi koji dođu na Euro sigurno je da će dati sve od sebe.* (24sata, 28. kolovoza 2019.)
- *Želio bih poručiti našim navijačima da što prije krenu u kupovinu karata tako da imamo pravu podršku, jer oni su nam izuzetno važni – kazao je u petak izbornik Červar.* (24sata, 28. kolovoza 2019.)
- *Očekujem da prođemo i da budemo prvi, jer nam to osigurava određenu prednost u nastavku natjecanja.* (24sata, 26. lipnja 2019.)
- *Šteta što se na koncu pretvorio u obrambenog igrača, jer imao je potencijala za puno više.* (24sata, 29. kolovoza 2019.)

Dalje valja spomenuti i pogodbene zavisnosložene rečenice, u kojima je zavisna surečenica uvrštena na mjesto priložne oznake pogodbe glavne surečenice i označuje pogodbu ili uvjet kršenja radnje glavne surečenice (Hudeček; Mihaljević 2017). Veznici su pogodbenih rečenica *ako, da, kad, li*:

- *Ako se to dogodi, bit će u pitanju veliki klub, u koji ću ući na glavna a ne na sporedna vrata, nasmijao se Nikola...* (24sata, 29. lipnja 2019.)

⁷ Objasnidbene rečenice su takve u kojima se sadržajem jednoga rečeničnog ustrojstva objašnjava sadržaj drugoga, a objasnidbeni su prilozi *jer* i *ta*.

Gramatika hrvatskoga knjiženoga jezika (2005: 511) navodi da se „rečenice s načinskim vezničkim izrazom ukoliko u razgovornom, a u novije vrijeme i pisanom jeziku, katkada značenjski izjednačuj u s pogodbenima. Time se poništava razlika između pogodbene i načinske odredbe suženja i ograničenja, pa se smanjuju izražajne mogućnosti hrvatskoga jezika. Stoga u pogodbenim rečenicama nije dobro upotrebljavati veznički izraz ukoliko umjesto pogodbenoga veznika *ako*“.

S druge strane Silić i Pranjković (2007: 347) navode da se „uvjetnim ili pogodbenim rečenicama izriče uvjet (pogodba) pod kojim se ostvaruje radnja glavne surečenice, a ostvaruje se samo u slučaju ostvarivanja radnje i u zavisnoj surečenici. Uzrok i uvjet povezane su kategorije, a zbog te se povezanosti uvjet naziva i ‘upitanim uzrokom’ kojemu je svojstvena neizvjesnost ostvarivanja radnje u zavisnoj surečenici“. S obzirom na ostvarivost uvjeta razlikuju *realne*, *potencijalne* i *irealne uvjetne rečenice*, a ti se tipovi rečenica dalje razlikuju i prema mogućnosti uporabe pojedinog veznika i glagolskih oblika. Konkretno Silić i Pranjković (2007) smatraju kako se veznik *ukoliko* smije samostalno (bez para *utoliko*) koristiti u hrvatskome standardnom jeziku.

U idućim se novinskim primjerima vidi uporaba veznika *ukoliko* jer je riječ o pogodbenim rečenicama u kojima se, prema Barić i suradnicima (2005), treba koristiti veznik *ako*.

- *Ukoliko prođe u drugo kolo Ćorića čeka bolji iz oglada između Nijemca Jan-Lenarda Struffa i Cipranina Marcosa Baghdatisa.* (24sata, 29. lipnja 2019.)
- *Ukoliko 'plavi' pak ispadnu iz trećeg pretkola, to će im donijeti pola milijuna eura, a ispadanje iz playoffa utješnih 5 milijuna eura.* (24sata, 7. kolovoza 2019.)

5.5. Konektori i modalni izrazi

Konektori i modalni izrazi najčešće se u rečenice uvode umetanjem ili dodavanjem. Budući da su tema oko koje se razilaze konzultirani pravopisi, o njima će biti više riječi u ovom zasebnom poglavlju.

Vezna se sredstva dijele se na *veznike* i *konektore*. Kako objašnjavaju Silić i Pranjković u *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* (2007: 251): „Veznici su nepromjenjive suznačne riječi kojima se povezuju članovi rečeničnoga ustrojstva, surečenice (klauze) nezavisnosloženih rečenica i surečenice zavisnosloženih rečenica“. Na razini teksta rečenice se povezuju riječima ili skupovima riječi koje nazivamo konektorima. Prije spomenuta *Gramatika* (2007) dijeli veznike na one koji povezuju surečenice nezavisnosložene rečenica te ih nazivaju konjunktoria, a veznike kojima se povezuju rečenice zavisnosložene rečenica nazivaj subjunktoria.

Konektori su vezna sredstva na razini teksta, riječ je o raznolikim jezičnim jedinicama kojima se pojedine rečenice povezuju u cjelinu koju čini tekst. Takva su vezna sredstva, prema *Gramatici* (2007): *štoviše, međutim, prema tome, u protivnom, drugim riječima...*

Prema *Gramatici* (2007) autora Josipa Silića i Ive Pranjkovića konektore bismo mogli podijeliti na upućivačko-zamjeničke⁸ i na nezamjenjivačke konektore, ovisno o tome jesu li forične naravi ili nisu. Također razlikujemo i anaforičke i kataforičke konektore čije pojmove navodi *Hrvatski pravopis* u izdanju Matice hrvatske (2008). Konektori anaforičkoga tipa su konektori koji zamjenjuju cijeli prethodni dio teksta i upućuju na njega, dok su kataforički konektori oni koji upućuju na tekst koji dolazi (Badurina; Marković; Mićanović 2008).

⁸ Upućivačko-zamjenjivačkim konektorima svojstveno je da zamjenjuju manje ili veće tekstne cjeline i upućuju na njih, a neki su od tih konektora: *onamo, tamo, tada, prema tome* i sl.

Nadalje „veznu ulogu unutar teksta imaju i brojevni konektori tipa *prvo*, *drugo* ili *kao prvo*, *kao drugo*. Oni segmentiraju tekst i upućuju na njegovu strukturu, odnosno stupnjuju obavijesti sadržaje u dijelovima teksta ili ih međusobno suprotstavljaju“ (Badurina; Marković; Mićanović 2008: 62). Ti se konektori odvajaju zarezom. Kao konektori mogu se javiti i riječi koje su formalno iste kao i konjunktori, odnosno veznici nezavisnosloženih rečenica.

„U nezavisnom sklapanju ne mijenjaju se među rečenicama samo granice, rečenične u nerečenične, nego se može mijenjati i sintaktičko značenje priloga koji leksičkim sadržajem izriču odnos rečenice u kojoj jesu prema sadržajima drugih rečenica, izrečenim ili samo pomišljenim“ (Barić i sur. 2005: 458). Takvi su prilozi obično na početku rečenice te i značenjem i položajem vežu jedan rečenični sadržaj s drugim. Zanimljivo je kako Jozić i suradnici (2013) takve priloge ne nazivaju konektorima, kao što to čine ostali konzultirani pravopisi, već ih naziva *vezničkim priložima*, a među njih ubrajaju veznike: *i*, *pa*, *ali*, *ipak*, *nego*, *jedino*, *dakle*, *no*, *samo*, *ni*, *tek*...

- *Dakle*, ne povjerenik, ili nekakva komisija koja određuje koji sudac sudi koji utakmicu... (24sata, 29. lipnja 2019.)
- *No*, piše se plasman u polufinale koje garantira nogometni spektakl kao najbolju uvertiru u finale. (24sata, 29. lipnja 2019.)
- *Lansirao ga je u Chelsea. A to baš i nije ispalo toliko bajno.* (24sata, 7. kolovoza 2019.)
- *Ali klubu je trebao novac pa su me prodali u siječnju.* (24sata, 28. lipnja 2019.)
- *Pa da išta vrijedi, ne bi ga se Katalonci odrekli (...)* (24sata, 29. lipnja 2019.)

U navedenim su primjerima vidljivi konektori kataforičkoga oblika koji upućuju na sadržaj teksta koji dolazi. Također je vidljivo kako se kao konektori upotrebljavaju i veznici, u ovom slučaju, nezavisnosloženih rečenica. Iza *a*, *ali* i

pa ne bilježi se zarez, dok se iza *dakle* i *no* bilježi. Razlog tomu je taj što *dakle* i *no* mogu obnašati i ulogu tzv. modalnih riječi o čemu će više biti riječi u sljedećim odlomcima.

Na razini teksta pojavljuju se rečenični prilozi. Ako takvi prilozi funkcioniraju kao sredstva veze, pribrajaju se tekstnim veznicima ili konektorima. Kad su prva riječ u rečenici, rečenični se prilozi odvajaju zarezom od ostatka rečenice jer ističu stav govornika prema sadržaju rečenice i sintaktički su neovisni o ostatku rečenice (Jozić i sur. 2013). Takvi su: *dakle*, *jednostavno*, *međutim*, *naime*, *na primjer*, *naravno*, *naprotiv*, *primjerice*, *s jedne strane*, *s druge strane*, *uostalom*, *ustvari*, *zaista*... U korpusu je pronađen sljedeći primjer:

- *Istina*, postoji opasnost da bi se stranci brzo slizali s kim već u Hrvatskoj, ali vrijedi pokušati. (24sata, 29. lipnja 2019.)

Ovim se primjerom ističe stav govornika prema sadržaju koji izgovara te se prema pravopisnim pravilima takvi primjeri odvajaju zarezom. Dakle navedeni su primjeri točno napisani.

Hrvatski pravopis (2008: 66) rečenične priloge naziva *modalnim riječima* i *izrazima* te se „takvi dijelovi rečenice odvajaju zarezom, bez obzira na položaj u odnosu na rečenicu jer oni iskazuju stav govornika prema sadržaju rečenice“. U skupinu modalnih riječi i izraza korišteni pravopisi svrstavaju riječi poput: *naravno*, *uostalom*, *na sreću*, *ipak*, *drugim riječima*, *zapravo*, *uostalom*, *po svemu sudeći*... No prema *Hrvatskome pravopisu* (2008: 61) kada se takve riječi „prilažu glagolima i modificiraju njihovo značenje, te se riječi, kao članovi rečeničnog ustrojstva, ne odvajaju zarezom“:

- Tako, *primjerice*, mnogi navijači Dinama žele Crvenu zvezdu koja je u četvrtom bubnju. (24sata, 29. kolovoza 2019.)

- *Mene je konkurencija uvijek tjerala da budem bolji, recimo, koncentracija kvalitete u veznom redu reprezentacije je strašna...* (24sata, 29. lipnja 2019.)
- *Imun, naravno, nije ni najveći hrvatski derbi između Dinama i Hajduka...* (24sata, 29. kolovoza 2019.)
- *Katalonski Sport bi objavio je da bi na Poljud mogao sletjeti Marcus McGuane (20), štoviše već je i sletio u Hrvatsku.* (24sata, 20. kolovoza 2019.)
- *Dakle, ne povjerenik, ili nekakva komisija koja određuje koji sudac sudi koju utakmicu...* (24sata, 29. lipnja 2019.)
- *Realno, teško je očekivati da Olmo odigra još poneku minutu za hrvatsko prvaka.* (24sata, 29. lipnja 2019.)
- *Naravno, novac je neizostavan i u sportu i općenit u životu...* (24sata, 7. kolovoza 2019.)

Modalne riječi i izrazi se prema *Hrvatskome pravopisu* odvajaju zarezom, što se potvrđuje u prva četiri primjera gdje se modalni izrazi odvajaju zarezima. S druge strane, prema istom pravopisu, tekstni se konektori ne odvajaju zarezima neovisno o položaju u rečenici. Vidljivo je kako autori navedenih primjera pišu sukladno pravilima koje navodi *Pravopis* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Odnosno oni daju mogućnost izbora – tekstni se konektori mogu, ali i ne moraju odvajati.

Modalne riječi i izrazi iskazuju stav govornika prema sadržaju rečenice. I uvijek se odvajaju zarezima. Kao modalni se izrazi javljaju i čestice *da* i *ne* kad se njima iskazuje stav govornika prema sadržaju prethodnih rečenica, odnosno prema tvrdnji koja proistječe iz konteksta: *da/ne*. U navedenu je primjeru vidljivo kako se navedeno pravilo poštuje:

- *Da, bilo mi je teško, jako teško.* (24sata, 30. kolovoza 2019.)

Babić i Moguš (2011) ne koriste se terminom modalnosti, već govore o nepromjenjivim riječima kojima se izriču različita subjektivno-modalna obilježja i ocjena rečenice kao cjeline. Takve riječi sintaktički ne pripadaju toj cjelini, nego čine cjelinu za sebe i odvajaju se zarezom. To su riječi kao što su: *da, ne, dabome, dakako, dašta, doista, zaista, nesumnjivo, nedvojbeno, neosporno, sigurno, jamačno, vjerojatno, zacijelo, naravno, možda, valjda, međutim, naprotiv.*

U prikupljenome su korpusu svi primjeri, u kojima se javljaju konektori i modalni izrazi, pisani zarezima ispred/iza istih. Moglo bi se reći kako se autori mahom slijede pravilima *Pravopisa* (2008) u izdanju Matice hrvatske.

5.6. Upravni govor

S obzirom na to da se u obavijestima i vijestima stalno navode izvori, u publicističkomu su funkcionalnome stilu, tj. u njegovu obavijesnome žanru veoma česte rečenice s upravnim i neupravnim govorom (Hudeček; Mihaljević 2009).

Sadržaj se tuđega govora može izreći na dva načina. Prvi je da se tuđe riječi navedu upravo onako kako su izgovorene, pa se tako izrečen tuđi govor zove *upravni govor* (Barić i sur. 2005). Dakle upravni je govor doslovno navođenje čijega govora u pisanome tekstu. Pri pisanju se treba pridržavati pravopisnih pravila koja vrijede za bilježenje upravnoga govora, odnosno isti se mora označavati navodnicima. Drugi je način da se sadržaj tuđih riječi oblikuje u ishodišnoj rečenici koja se potom kao izjavna, upitna ili usklična uvrštava u glavnu u kojoj se kazuje čijih se riječi sadržaj navodi u zavisnoj rečenici. Tako izrečen tuđi govor zove se *neupravni govor* (Barić i sur. 2005) Jednostavnije rečeno, *neupravni govor* nastaje navođenjem tuđega govora svojim riječima s

ponešto promijenjenim oblikom rečenica, ali ne i s promijenjenim smislom. Upravni se govor može preoblikovati u neupravni i obrnuto.

Pri zapisivanju upravnoga govora, na kraju rečenice kojom se uvodi upravni govor stavlja se *dvotočka*. Dvotočka se ne stavlja ako rečenica za uvođenje upravnoga govora ne stoji ispred njega nego ga slijedi ili je u nj umetnuta (Barić i sur. 2005: 526). Tada se stavlja zarez.

Zarez se piše iza navoda u kojem je izjavna rečenice te iza prvoga i ispred drugoga dijela navoda. No, ne piše se iza prvog dijela dvodijelnoga navoda ako prvi dio navoda završava zarezom (npr. riječju u vokativu ili ako sadržava zavisnu surečenicu), kao ni ako navod završava upitnikom ili uskličnikom (Jozić i sur., 2013). Zarez se ne piše kad se navod uvodi crticama. Posljednji spomenuti oblik bilježenja upravnoga govora, bilježenje crticama, najizraženiji je u novinarsko-publicističkome funkcionalnom stilu.

Potrebno je upozoriti još nekoliko pravila o pisanju zareza pri zapisivanju upravnoga i neupravnoga govora, a koje će biti vidljive u primjerima iz korpusa.

Najprije valja spomenuti pisanje zareza u izjavnim rečenicama. U izjavnim rečenicama na kraju upravnog govora ne pišemo točku, nego iza navodnika pišemo zarez. Dok u upitnim i uskličnim rečenicama pišemo upitnik i uskličnik na kraju upravnog govora – prije navodnika, a nakon navodnika slijedi zarez:

- *Pa da išta vrijedi, ne bi ga se Katalonci odrekli, tako se pričalo kad je Dani Olmo Kataloniju odlučio zamijeniti našom prijestolnicom. (24sata, 29. lipnja 2019.)*
- *– Kad sam prvi puta došao u Lisabon, tri sam dana plakao – iskren je 21-godišnji napadač. (24sata, 29. lipnja 2019.)*
- *Ako mislite da sam ja dobar, samo pričekajte da vidite Fabia Paima, rekao je Cristiano Ronaldo 2003. godine kada je dolazio u Manchester United najavljujući novog nogometnog talenta koji će poharati Europu. (24sata, 7. kolovoza 2019.)*

- – *Prošao sam s tim dečkima najljepše godine svoje karijere, mogu im samo biti zahvalan, kao što bi trebao biti svatko kome je stalo do rukometa – započeo je izbornik. (24sata, 29. kolovoza 2019.)*
- *„Moja najdublja sućut i puno snage cijeloj obitelji!“, napisao je Rakitić. (24sata, 30. kolovoza 2019.)*

Budući da je novinarsko-publicistički funkcionalni stil takva vrsta stila u kojem je najzastupljeniji upravni i neupravni govor, autori članaka trebali bi znati točno bilježiti isti prema navedenim pravilima. Ono što se može uočiti u navedenim primjerima jest to da određeni autori poštuju propisana pravila, dok drugi „zaboravljaju“ navesti i ono što formalno obilježava upravni govor – navodnike.

6. ZAKLJUČAK

Provedenom analizom na korpusu e-novina na portalu *24sata* može se zaključiti kako se norma bilježenja zareza na sintaktičkoj razini rijetko poštuje. Pisanje zareza u načelima nizanje i isticanja poštuje se u gotovo svim primjerima. Ono što se pokazalo kao problem jest ne vođenje računa o pisanju zareza ispred veznika *te* i *pa* kada su surečenice u uzročno-posljedičnoj vezi. Pri pisanju datuma razlikovali su se korišteni pravopisi; dok se *Hrvatski pravopis* (2011) Stjepana Babića i Milana Moguša poklapa s *Pravopisom* (2013) Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, autori *Hrvatskoga pravopisa* (2008) u izdanju Matice hrvatske navode drugačije pravilo. Najveći problem prilikom pisanja zareza predstavlja načelo umetanja, gdje je teško odrediti što je umetnuto, odnosno je li umetnuta surečenica zaista ovdje kao naknadno dodani dio ili ne.

Zaključak koji se može donijeti na temelju ove analize, a koji potvrđuje postavljenu pretpostavku, jest taj da se članci objavljeni na internetskim stranicama ne lektoriraju. Dakle navedena se pravila ili ignoriraju ili ne primjenjuju dosljedno, pa ni u istome tekstu.

Ovaj bismo rad mogli zaključiti riječima Lane Hudeček i Milice Mihaljević (2009: 35) koje potvrđuju cilj ovoga rada „Problem je u tome što velik broj tekstova ne prolazi lekturu. Urednici to prepisuju manjku vremena i novca. Neki novinari, vjerujući više sebi nego jezikoslovcu, lektorske intervencije jednostavno ne prihvaćaju“.

7. LITERATURA

1. Babić, Stjepan: *O pisanju zareza*, izvorni znanstveni članak; Filozofski fakultet, Zagreb, 1991. (preuzeto: <https://hrcak.srce.hr/file/302077>)
2. Babić, Stjepan; Moguš, Milan: *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, 2011. str. 84-93.
3. Badurina, Lada; Marković, Ivan; Mićanović, Krešimir: *Hrvatski pravopis*, Matica hrvatska, Zagreb, 2008. str. 47-71, 96.
4. Barić, Eugenija i dr.: *Gramatika hrvatskoga književnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005. str. 455-583.
5. Blagus, Goranka i dr. *Hrvatski za svaki dan, pravopisni i jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2017. str. 88.
6. Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica: *Hrvatska školska gramatika*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2017. str. 96-116.
7. Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica: *Jezik medija, publicistički funkcionalni stil*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2009.
8. Jozić, Željko i dr.: *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013. str. 91-117.
9. Kovačević, Marina; Badurina, Lada: *Raslojavanje jezične zbilje*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 2001. str. 11-39.
10. Silić, Josip: *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb, 2006. str. 75-94.
11. Silić, Josip; Pranjković, Ivo: *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb, 2007. str. 200, 242, 521-252, 310, 314, 315-358, 361-362, 378., 382-384.
12. Udier, Sanda Lucija: *Jezik i sport*, 2005. (preuzeto s: [tzk.ffzg.unizg.hr › jgosnik › wp-content › uploads › 2014/02 › jezik-sport1](http://tzk.ffzg.unizg.hr/jgosnik/wp-content/uploads/2014/02/jezik-sport1))

13. Užarević, Josip: *Jezik, stilovi, funkcije*, Umjetnost riječi, Zagreb, 2007. str 173-181. (preuzeto s: <https://stilistika.org/stiloteka/prikazi/121-jezik-stilovi-funkcije>)

Internetski izvori (prikupljeni od ožujka do rujna 2019. godine):

1. <https://www.24sata.hr/show/tomove-zelje-su-zakoni-nicole-ne-smije-doci-na-vjencanje-sina-621661> (pristupano 29. 3. 2019)
2. <https://www.24sata.hr/show/genijalac-maximillian-bio-sam-beskucnik-sad-lovim-ljepotice-621615> (pristupano 29. 3. 2019)
3. <https://www.24sata.hr/show/imam-zemljiste-u-skotskoj-pa-se-mogu-sluzbeno-zvati-grofom-619825> (pristupano 17. 4. 2019)
4. <https://m.24sata.hr/news/poga-a-me-pisanje-nekih-u-srbiji-o-pozaru-u-notre-dame-624935?fbclid=IwAR0wuyXuf0Q-NT4dc5noACc5ZwkJu0Z5ow8ZA6ab4fhs-HZZI0xm1-MrYU> (pristupano 17. 4. 2019)
5. <https://www.24sata.hr/sport/rakitic-je-me-u-igracima-koje-barca-ovog-ljeta-stavlja-u-izlog-628751?fbclid=IwAR3rx92JV-Yy3xNmJjjFZDP6NZnKFPFdOhjdAvw3FLXDR23N1WDjXxpsyBc> (pristupano 10. 5. 2019)
6. <https://www.24sata.hr/sport/sliku-od-spusti-se-franjo-zakucavanja-cuvam-na-zidu-629677?fbclid=IwAR2WSkws-JEVafPEaV8XRfvCnBeE3tWMH5kGBRws9ABBuoKjK425zwLa084> (pristupano 16. 5. 2019)
7. https://www.24sata.hr/sport/ronaldo-dao-popis-juveu-zeli-raketica-umtitija-i-cillessena-629676?fbclid=IwAR0K0lu7obrukWhBre-bghdXepyI1_QYVtVPPQeSowqbAIWpdxvkk7Ec69g (pristupano 16. 5. 2019)

8. <https://www.24sata.hr/sport/bitka-za-rabuzinovo-sunce-olmo-i-petko-protiv-puljica-630796?fbclid=IwAR3FSPJ9URGkwnZvcAZNHqSvwEHOGsGotT0k7HNEH2ZLiZsPZw1A-m00C-k> (pristupano 22. 5. 2019)
9. https://www.24sata.hr/sport/prvi-turnir-osvojili-mandzukic-i-jurina-treba-postati-tradicija-634384?fbclid=IwAR3Mgvpa8qSGunZ05W_IsiJTCgnlJsG78na3EgIGn pFNVLpNWC7M6dx5uA0 (pristupano 11. 6. 2019)
10. https://www.24sata.hr/sport/maradona-messiju-i-gaucima-pa-vi-biste-izgubili-i-od-tonge-635244?fbclid=IwAR24kma_nR5SRwTxfROc9QkTDDnDnVR8FP7OuvNfIEEtBYvAaql0RrktrrQ (pristupano 18. 6. 2019)
11. https://www.24sata.hr/sport/evo-gdje-mozete-uzivo-gledati-utakmicu-vatrenih-i-rumunja-635241?fbclid=IwAR3vPf4yvAM4n24tr0oN7cfvnZ_YUFDEx-h28es6jr8FGF3pVkWzvZrb3ME (pristupano 18. 6. 2019)
12. https://www.24sata.hr/sport/sretan-ro-endan-alene-i-budi-kao-asanovic-na-mundijalu-98-635245?fbclid=IwAR0KOLu7obrukWhBre-bghdXepyI1_QYVtVPPQeSowqbAIWpdxvkk7Ec69g (pristupano 18. 6. 2019)
13. <https://www.24sata.hr/sport/nigerijke-poludile-na-ponovljeni-penal-var-pomaze-domacima-635182?fbclid=IwAR2B0uYfWfuKozVIKxyppfuVrM-ZScOX1yH0-LAE4Ne9ms7HT0HrA-Vq2fl> (pristupano 18. 6. 2019)
14. https://www.24sata.hr/sport/kovacic-odlazi-iz-reala-i-vraca-se-brozovicu-i-perisicu-i-inter-635120?fbclid=IwAR0KOLu7obrukWhBre-bghdXepyI1_QYVtVPPQeSowqbAIWpdxvkk7Ec69g (pristupano 18. 6. 2019)

15. https://www.24sata.hr/sport/coric-otkazao-wimbledon-bol-u-le-ima-ostavila-nas-na-dvojici-636989?fbclid=IwAR1IKuxwLw4Q-DbbzQ2HU4PxzWROqTLvUMBfS1zmejJPMhnNJjtGIPVz8_o
(pristupano 29. 6. 2019)
16. https://www.24sata.hr/sport/united-iskesirao-55-milijuna-za-wan-bissaku-on-ima-sve-637006?fbclid=IwAR1k9m7Hvw17PIRLPfa89P0gs5_CuGzJEHqXUmUqePxQQen-pr9wZg9bYW0 (pristupano 29. 6. 2019)
17. <https://www.24sata.hr/sport/uklizao-mu-s-dvije-noge-trazio-suca-faul-a-faulirao-ga-golub-636965?fbclid=IwAR0pLGu4T6ipqTKHsdCcUoxCTzbcqh19QurK0kkEeJltIsQYEqGn-YXdh68> (pristupano 29. 6. 2019)
18. <https://www.24sata.hr/sport/olmo-ce-biti-najskuplji-ikad-tko-ga-zeli-mora-izvaditi-30-mil-636878?fbclid=IwAR1ZcZig8u9174XyBARdVeA2eycEpA6OcIUNUG0FvJenzD0IBso27TcJtk> (pristupano 29. 6. 2019)
19. https://www.24sata.hr/sport/nikola-vlasic-ocekujem-da-cu-biti-standardan-u-reprezentaciji-636947?fbclid=IwAR2495GnACePP_iaINcN9HrK555TXiww4rI3um_Tax0f7GCLIHAdbeNA (pristupano 29. 6. 2019)
20. https://www.24sata.hr/sport/nikakav-povjerenik-vec-nasu-ligu-trebaju-suditi-strani-suci-636945?fbclid=IwAR22A_eVmoFOn84PXUgcw-VbW1dL1AsKmOu0SNC0cOpziNyewoW-Mu6LXIg
(pristupano 29. 6. 2019)
21. <https://www.24sata.hr/sport/messi-sramota-je-da-se-copa-igra-na-ovako-losim-terenima-636960?fbclid=IwAR1FXB44-j34Po81skDLNOB61bMGOOnH9UgXSZKHwfRNyaGERcgvuw6tBv1A>
(pristupano 29. 6. 2019)

22. <https://www.24sata.hr/sport/hrvatski-kosarkasi-gotovo-su-sigurno-u-kvalifikacijama-za-oi-636948?fbclid=IwAR1ZbmiZZ3-jdBZZb-uFIIw5kDXc8b1Wz1NKBPbKFICzbS9nLNVke7JGpe0> (pristupano 29. 6. 2019)
23. <https://www.24sata.hr/sport/kovac-mi-nije-dao-da-odmorim-ni-minute-uvijek-je-trazio-vise-636939?fbclid=IwAR1LWwb4U4dMWuLpIinNLrIb2WuHQ8DDV2sHnqtVunsDenxLTaRmk6heswY> (pristupano 29. 6. 2019)
24. <https://www.24sata.hr/sport/lino-porucio-navijacima-karte-uzmite-odmah-trebate-nam-636942?fbclid=IwAR0a8MPJBdPcTqKYGMsV6ZWSwj3zockXB3dQTOBYdhbcCb-UExrL0SHmFog> (pristupano 29. 6. 2019)
25. https://www.24sata.hr/sport/wimbledon-coric-vs-bedene-donna-na-amerikanku-riske-636837?fbclid=IwAR0z0MoZc9pcELz_N7zN5AYFbwByEpbE_vtS9nJGCKz1uV5i6DRrHVNeyg8 (pristupano 29. 6. 2019)
26. <https://www.24sata.hr/sport/bio-bolji-od-ronalda-slava-ga-unistila-kokain-strpao-u-zatvor-643027> (pristupano 7. 8. 2019)
27. <https://www.24sata.hr/sport/dinamo-ce-dobiti-15-mil-eura-ako-u-e-u-skupinu-lige-prvaka-643001> (pristupano 7. 8. 2019)
28. <https://www.24sata.hr/sport/upozorenje-za-raketu-ivan-ima-previsje-odigranih-utakmica-643530> (pristupano 11. 8. 2019)
29. <https://www.24sata.hr/sport/cudesni-doktor-ivo-preokrenuo-6-3-u-tie-breaku-3-seta-i-slavio-643534> (pristupano 11. 8. 2019)
30. <https://www.24sata.hr/sport/gledaj-tekmu-ne-tipkaj-umalo-izletio-sa-tribina-zbog-mobitela-643539> (pristupano 11. 8. 2019)
31. <https://www.24sata.hr/sport/uzivo-pratite-reakciju-nenada-bjelice-na-zdrijeb-lige-prvaka-646206> (pristupano 29.8.2019.)

32. <https://www.24sata.hr/sport/podcjenjivanje-svi-top-klubovi-zele-na-dinamo-u-ligi-prvaka-646156> (pristupano 29. 8. 2019)
33. <https://www.24sata.hr/sport/alen-halilovic-spasit-ce-vezni-red-nizozemskog-heerenveena-646180> (pristupano 29. 8. 2019)
34. <https://www.24sata.hr/sport/krenula-navijacka-podbadanja-bad-blue-boysi-osvojili-split-646109> (pristupano 29. 8. 2019)
35. <https://www.24sata.hr/sport/bilo-je-boli-i-sva-a-ali-s-njima-sam-prosao-najljepse-godine-646116> (pristupano 29. 8. 2019)
36. <https://www.24sata.hr/sport/iz-arsenala-presao-u-barcu-a-sad-je-pred-potpisom-za-hajduk-644819> (pristupano 29. 8. 2019)
37. <https://www.24sata.hr/sport/skola-je-vaznija-otisle-s-eura-da-bi-polagale-drzavnu-maturu-646074> (pristupano 29. 8. 2019)
38. <https://www.24sata.hr/sport/juri-juri-hrvatska-briljantni-kadeti-razbili-su-i-sloveniju-643604> (pristupano 29. 8. 2019)
39. <https://www.24sata.hr/sport/ni-furija-im-ne-moze-nista-hrvati-projurili-u-osminu-finala-643774> (pristupano 29. 8. 2019)
40. <https://www.24sata.hr/sport/duvnjak-i-cindric-su-uz-mlade-kauboje-svaka-ti-cast-cimi-641864> (pristupano 29. 8. 2019)
41. <https://www.24sata.hr/sport/iz-arsenala-presao-u-barcu-a-sad-je-pred-potpisom-za-hajduk-644819> (pristupano 29. 8. 2019)
42. <https://www.24sata.hr/sport/rakitic-potresen-sefe-nebo-je-sad-dobilo-najljep-su-zvijezdu-646296> (pristupano 29. 8. 2019)
43. <https://www.24sata.hr/sport/coric-bilo-mi-je-tesko-hodati-kvartom-ocrnili-su-me-lazima-646273> (pristupano 30. 8. 2019)
44. <https://www.24sata.hr/sport/sinkovici-dominantno-u-finale-sp-a-ispunili-smo-prvi-cilj-646309> (pristupano 30. 8. 2019)
45. <https://www.24sata.hr/sport/cestitke-rijeko-nije-se-moglo-i-preko-pehova-i-preko-favorita-646228> (pristupano 30. 8. 2019)

46. <https://www.24sata.hr/sport/sinkovici-na-vodi-jure-23-km-h-finale-je-zbunilo-njihovu-majku-646555> (pristupano 30. 8. 2019)
47. <https://www.24sata.hr/sport/najuspjesniji-hrvatski-ragbi-klub-danas-slavi-60-ro-endan-615546> (pristupano 2. 9. 2019)
48. <https://www.24sata.hr/sport/varazdinka-svjetska-prvakinja-na-zegipucam-i-po-250-strijela-646496> (pristupano 4. 9. 2019)

8. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

Rad se bavi analizom pisanja zareza s obzirom na sintaktičke kategorije i složene rečenice u korpusu hrvatskih e-novina (*24sata*). Ovim se radom željelo pokazati prolaze li lekturu članci koji su objavljeni na internetskim stranicama portala. Temeljna su literatura bili pravopisi autora S. Babića i M. Moguša (2011), L. Badurine, I. Markovića i K. Mićanovića (²2008) te *Pravopis* (2013) u izdanju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Konzultirane su i gramatike hrvatskoga jezika, točnije *Gramatika hrvatskoga jezika* (²2007) Josipa Silića i Ive Pranjkovića te *Hrvatska gramatika* (2005) skupine autora. Krenulo se od podjele na četiri načela (nizanje, isticanje, umetanje, suprotstavljanje), istima su priključeni konektori i modalni izrazi te upravni govor, dakle područja u kojima je zarez najčešći.

Analizom se korpusa došlo do zaključaka kako se pravila o pisanju zareza s obzirom na sintaktičke kategorije i složene rečenice rijetko provode, odnosno redovito se nailazilo na pogreške.

Zaključak je rada kako se u člancima, objavljivani na internetskim stranicama portala *24sata* redovito javljaju razlike, nedosljednosti, pa i greške s obzirom na pravopisna i gramatička pravila.

Ključne riječi: zarez, novinarsko-publicistički stil, sintaktičke kategorije, složene rečenice, hrvatski jezik

Title: *WRITING COMMA CONSIDERING SYNTACTIC CATEGORIES AND COMPLEX SENTENCES IN THE CORPUS OF CROATIAN E-NEWSPAPERS*

Key words: comma, publicist functional style, syntactic categories, complex sentences, croatian language